

Twee levensfases Job Degenaar, reflectie

Kijo's senryu, het schertsende zusje van de haiku, bevat drie observatie – het herfstseizoen, dauw, een paard met een zwaaiende staart – en een conclusie: uit het zwaaien van de staart leidt de dichter af dat het paard gelukkig is. In de senryu is dit een stijf-figuur: je kent menselijke eigenschappen toe aan een dier. In haiku wordt dat ontraden. Maar ik ga ervan uit dat het dier dit zelf niet weet. Het zal zich zonder twijfel goed voelen, maar het abstractum 'geluk' zal hem vreemd zijn, net als het feit dat hij geboren is. De mens verbindt vaak conclusies aan wat hij of zij observeert; het paard is er alleen maar. En zodra het de observator niet nodig heeft, keert het zich af en bestaat deze voor hem niet meer. Ik citeer uit 'Paard*': *'Om daar te staan bij de sloot, alleen maar volmaakt/ met op z'n rug de warme adem van de zon// is hij geboren en hij weet dit niet, hem is het eender/ als ik zijn wereld binnendring, benoem, verdeel// en blikken steel, hij heeft zijn wei en stoot mij/ hoofdpersoon, als hij moet grazen van de troon'*. Voor ons is geluk als verschijnsel een problematisch fenomeen. Je kunt het niet opeisen en niet benoemen. In 'De kwestie van geluk**' formuleer ik het zo: *'Het komt dicht- en dichterbij, glijdt/ overrompelend trefzeker naar je toe/ je reikt ernaar als naar een droomboot// maar vlak voor 't instappen houdt iets het/ van je af, wat het benoemen, annexeren wil/ En weg is het, je ogen uit, het is niet wat je dacht'*.

In de renga 'Het venster' van Chris Van de Rijck en Simon Buschman leid ik twee levensfases af. Kijo's paard staat symbool voor het volle, aardse, gelukzalige, onbewuste leven. Voor Van de Rijcks venster stond een grote boom. Zij keek daarmee uit op dit aardse leven. Die krachtige 'boom des levens' is gekapt; rond haar pensionering. Zij mist die boom. Buschman attendeert haar op de weidsheid en leegte, waarbinnen 'daarginds' een horizon. Hiermee wordt een ruimtelijkheid geduid die het best beleefd wordt aan de kust. Aan haar raam trekken nu kraanvogels voorbij.

Ik zie in de 'Het venster'-renga van Chris Van de Rijck en Simon Buschman dan ook de reis van puur 'je leven leven' naar een kalmer, beschouwender leven op latere leeftijd.

Foto: Job Degenaar - Zwerfhonden

De beste plek daarvoor is de grens van zee en land, waar je én kunt omzien naar dat aardse leven én, voor wie dit zo zien wil, uitzicht hebt op wat gaat komen: het niets, of anders gezegd: het eeuwige, eindeloze (je zou dit als de derde fase kunnen beschouwen). In het derde gedeelte van de renga bespreken zij dat, ieder op eigen wijze.

Van de Rijck richt zich in dit gedeelte op het heelal, telt de sterren, uiteraard niet cijfermatig. Het gaat immers om het tellen zelf, het afgewend zijn van de aarde. Een nieuwe wereld heeft zich voor haar geopend, zoals ook ik ooit eens ervoer: *'Ik keek naar een ster/ en onder mij zakte/ de aarde langzaam weg'* (JD*). Zij verspreidt, al paardenbloempluisjes blazend, intussen het aardse leven, iets wat voor mij een metafoor is voor dichtkunst (*'Ik geloof in het paardenbloempluisje/ waaraan je je vertilt als je het vangen wil// en dat je in een zucht wegblaast/ zodra het je verveelt// Dat zoveel ruimte aan je laat/ dat het er bijna niet is als het er is// maar dat met fijne weerhaakjes/ toch de aarde aan zich bindt'*) (De kunst van het dichten, JD*).

Buschman heeft het van zijn kant over een vaag vermoeden dat de zee op hem wacht. Die laatste regels roepen wel enige huiver op: bedoelt hij de zee als laatste rustplaats? (*'Terwijl het om mij woelt en sist/ daal ik naar het diepe duister/ en neurie het onstilbaar lied/ waarvan de zee vervuld is'*) (JD***) of heeft de zee een zuiverende functie? Ik hou het maar het liefst op het laatste.

Foto: Job Degenaar

Steeds is er in deze renga die tegenstelling: de oneindige, tijdloze zee en het tijdelijke, beperkte, maar o zo aantrekkelijke menselijke bestaan, de villa's, de reisende palmen, waar de tijd wenkt, maar ook onverbiddelijk tikt: *'wacht niet, leef nu, leef hier'* (¡Viva Barcelona!, **). En goddank kennen beide fasen geluismomenten, zolang die maar niet opgeëist en benoemd hoeven te worden.

* Uit *Handkussen van de tijd*, Job Degenaar, uitg. Liverse, Dordrecht 2012

** Uit *Hertenblues*, Job Degenaar, uitg. Liverse, Dordrecht 2017

*** Uit *Vluchtgegevens*, Job Degenaar, uitg. Liverse, Dordrecht 2011